

JOSIP LISAC

NOVO IZDANJE O GORANSKIM PREZIMENIMA

(Antun Burić, Povijesna antroponimija Gorskog kotara u Hrvatskoj 1438-1975). Goranska prezimena kroz povijest, Društvo za zaštitu prirodne, kulturne i povijesne baštine Gorskog kotara, Rijeka 1983.)

U našoj se je znanosti Antun Burić (rođen 1906) javio 1979. godine kada je publicirao knjigu Povijesna antroponimija Gorskog kotara u Hrvatskoj u kojoj je obradio goranska prezimena od 1461. do 1900. godine. To je djelo u periodici i u dnevnom tisku zasluženno pozitivno ocijenjeno¹, a 1983. objelodanjeno je "dopunjeno i prošireno izdanje". Novo izdanje svojom se koncepcijom i osnovnim dijelom temelji na prvom izdanju, s time da su proširenja važna a broj je dopuna velik. Svakako je najuočljivija i najbitnija razlika u tome što novo i znatno opsežnije izdanje sadrži goranska prezimena sve do najnovijeg vremena. Gledajući najvažnije elemente i knjigu u cjelini te potrebe naše onomastike, to se novo Burićevo djelo može ocijeniti nezaobilaznim događajem u hrvatskoj antroponimiji.

Drugo izdanje Burićeva djela obuhvaća sljedeća poglavlja: "Zemljopisno-povijesni uvod" (str. 7-53), "Pristup antroponimiji" (str. 55-66), "Rječnik (imenik) prezimena abecednim redom" (str. 67-367), "Demografski pregled" (str. 369-386), "Tumač nepoznatih pismena" (str. 387-392), "Izvori" (str. 393-400) i "Literatura" (str. 401-403).² Na kraju nalazimo "Biografiju autora" (str. 405) i kartu Gorskog kotara s katastarskim općinama.

Autor postupa posve razložito dajući na uvodnim stranicama zemljopisni opis i povijesnu obradbu goranskog područja, jer bez tih osnovnih spoznaja antroponimijska problematika ne bi

mogla biti ispravno shvaćena i tumačena. Stara je i zanimljiva tema pitanje prostiranja Gorskog kotara, a u novom izdanju Povijesne antroponimije... riješeno je ono ponešto drugačije i detaljnije u odnosu na stavove iznesene u prvom izdanju te knjige. Kao i pri obradi geografskih činjenica, i u raščlanjivanju najstarije povijesti analiziranog prostora literatura je konzultirana dosta iscrpno. Podrobnije je na temelju dosadašnjih istraživanja pozornost usmjerena utvrđivanju prvih spomena gorskokotarskih naselja, pri čemu ne bi bilo loše da je npr. istaknuto kako je isprava iz 1260, u kojoj se spominje Prezid, falsifikat. Kad je riječ o antroponimiji, golemo je značenje seoba, pa je Burić naveo brojne turske provale u Gorski kotar i ustanovio kakve su organizacijske, migracijske i druge posljedice one izazvale. Doseljavanje Vlaha važna je tema koja i nakon ove Burićeve knjige zahtijeva daljnji znanstveni interes i adekvatno osmišljavanje. Tako autor npr. piše da su se doseljenici sami nazivali Vlasima, što dokumenti koje navodi ne dokazuju beziznimno. Bilo bi svakako dobro da su navedene i riječi Josipa Mala (i uopće njegova studija) koji između ostalog piše: "U izvorima, pisanim na materinjem jeziku, Uskoci sami sebe, gotovo dosledno, zovu Vlasima, Lasima ili vlaškim sinovima."³ Raseljavanje i nestajanje autohtonog goranskog stanovništva ostavilo je dubok trag u jezičnom stanju obrađivanog prostora: iznosi se uobičajeno mišljenje da su Gorani bili čakavci te da su kajkavštinu donijeli vraćajući se iz Slovenije, a registrira se i doseljavanje štokavaca (ikavaca i ijekavaca) te Slovenaca, Nijemaca, Čeha, Slovaka, Talijana, Mađžara i Francuza, s time da su doseljenička prezimena navedena osjetno potpunije nego u prvom izdanju knjige. Autor se ne bavi opširnije pitanjem migracija iz Gorskog kotara u druge krajeve. U tom smislu bilo bi npr. vrlo korisno konzultiranje djela Stjepana Pavičića Podrijetlo hrvatskih i srpskih naselja i govora u Slavoniji, Djela JAZU, knj.47, Zagreb 1953. Pitanje seoba iz Gorskog kotara prikazano je i u beletrističkom djelu Ivše Bošnjaka Dragovačkog Pomlađeni panjevi, Zagreb 1941. Napomenuo bih da ne bi trebalo isključivati mogućnost da je Gorski kotar u predmigracijsko doba bio kajkavski te naveo da Burić goransku kajkavštinu dijeli na osam tipova, dodajući tipovima što ih navode Vida Barac-Grum i Božidar Finka⁴ još i bosiljevski. "Pregled govornog područja Gor-

skog kotara" korisna je tabela, upotpunjena i preciznija u odnosu na onu u prvoj knjizi, a "Brojčana slika govora Gorskog kotara 1981. godine"⁵ iz više je razloga zanimljiva, no uz nju bih primijetio kako nije vjerojatno da su svi Muslimani u Gorskom kotaru po dijalekatskoj podlozi ijekavci.

U nastojanju da dočara "veliku poetičnost kajkavskog narječja" pisac je naveo tri pjesme na tri goranska idioma: delničkom, ravnogorskom i (uvjetno rečeno) čabarskom. Osim donesena Majnarićeva slobodnog prepjeva Preradovićeve "Putnika" na ravnogorski postoji i druga verzija, tiskana u kalendaru Jurina i Franina za 1970. godinu (Rijeka 1969, str. 102), a napominjem i to da korpus dosad slabo poznate goranske dijalektalne književnosti nije opsegom sasvim neznatan.

Uz nekoliko legendi iz goranske povijesti Burić u svojoj knjizi dalje daje pregled datih glasova za Komunističku partiju na izborima za Ustavotvornu skupštinu 1920. godine, donosi pregled sudionika iz Gorskog kotara u španjolskom građanskom ratu, kratke bilješke o devet goranskih narodnih heroja i pregled nosilaca partizanske spomenice 1941.

Nabrajajući feudalne gospodare Gorskog kotara Burić navodi-kako je već spomenuto - i prve poznate spomene nekoliko goranskih mjesta. Dobro je što je uneseno da se Delnice prvi put spominju 1438. godine, no sadržaj dokumenta u kojem se Delnice spominju prenesen je neprecizno, prema riječima Andrije Račkoga (Iz prošlih dana općine Liča i Fužine, s.a., str.8).⁶ I za prvo spominjanje Fužina Burić se služi podacima Andrije Račkoga po kome je ono uslijedilo 1709, dok Laszowski⁷ objavljuje ispravu u kojoj se Fužine spominju 1648.

Dalje se naš onomastičar bavi crkvenom razdiobom Gorskog kotara i pregledom vladara Gorskog kotara odnosno Hrvatske.

U "Pristupu antroponimiji" autor naglašava da je njegovom knjigom obuhvaćeno 3025 prezimena Gorskog kotara i zatim dodaje kojom se je metodom služio u radu: "Prezime zastupa njegov najstariji nosilac, a sastoji se od četiri elementa: godine pojave, samog prezimena (obiteljskog imena), osobnog imena i naselja u kojem nosilac živi.

Prezimana su nanizana abecednim redom i ispisivana izvorno, tj. onako kako su u dokumentima nađena. Redovito je to do kraja 19. stoljeća bio latinski jezik. Prezime se ponavlja u svakom slučaju kada je ispisano drugom transkripcijom (grafijom), pa makar se razlikovala jednim jedinim pisanim znakom. Poredak tih grafija nanizan je kronološkim, tj. starosnim redom. Grafije prezimana prikazane su u svakom naselju koje je u dokumentu navedeno." Ovo-
me možemo dodati da tu brojku od 3025 prezimana ne treba uzimati kruto, jer bi se relativno lako došlo do drugačijeg broja, što će biti vidljivo i iz daljnjeg izlaganja. Zatim, do kraja prošlog stoljeća prezimana u dokumentima nisu upisivana samo latinski, a nekih nepreciznosti ima i na planu terminologije⁸. Međutim, čitanje starih dokumenata izvanredno je težak posao u kojem se greške javljaju lako, a Antun je Burić u taj rad unio ne samo mnogo požrtvornosti nego i veoma mnogo znanja. Citirane riječi još nas upućuju na to da utvrdimo kako je rječnik goranskih prezimana organiziran i izrađen dobro, uključivši ovamo i postupak uvrštavanja prezimana iz novije literature. No prema navodu da su u obzir uzeti samo stalni stanovnici Gorskog kotara ipak, čini se, u dijelu primjera valja biti skeptičan. I stanovit broj novijih prezimana, već ukorijenjenih u Gorskom kotaru, zasigurno nije unesen u rječnik. To nas ne smije čuditi s obzirom na društvene promjene koje su nastale u poslijeratno doba: seobe iz mjesta u mjesto, rađanje djece u medicinskom centru gdje se djeca i registriraju itd. Pitanju nadimaka, osobito delničkih i lukovdolskih, okrenuta je velika pozornost a rezultati su zanimljivi i o tom pitanju još će se u znanosti raspravljati. U vezi je s nadimcima i citiranje "Drvarske popevke" I.G.Kovačića na 58. stranici, što je svakako dobro rješenje, ali bi bilo uspjelije da je navedena odgovarajuća verzija te pjesme. Analizirajući prezimana u Gorskom kotaru Burić je obavio velik zadatak: navodi se npr. koja su prezimana nestala s obrađivanog terena, koja su vezana uz određene lokalitete, koja se javljaju u kolikom broju goranskih naselja, koja prezimana imaju najveći broj nositelja, koja su "prezimenska" naselja, koliko se je prezimana javilo u kojem od stoljeća goranske povijesti itd. Razmišljajući o provenijenciji prezimana autor ispravno zaključuje da je za odgonetke tog pitanja nužan veoma opsežan i razgranat rad (zapravo i razgranatiji no što Burić predlaže):

"Prema tome, obrada antroponimije cijele Jugoslavije (pa i uvidi u venecijanske, austrijske, mađarske, čak turske arhive) bili bi pri tom bezuvjetni, te bi time bila dobivena idealna mogućnost ne samo za izučavanje porijekla naših prezimena nego i mnogih drugih disciplina na polju znanosti."

Stjepan Pavičić u djelu "Seobe i naselja u Lici"⁹ doseljenicima iz Gorskog kotara u Liku smatra veoma velik broj nositelja prezimena koja pisac Povijesne antroponimije... ne registrira. Poneki od Pavičićevih podataka, istina, izaziva sumnju, a ovdje spominjem samo nekoliko prezimena neuvrštenih u Burićevu knjigu: Aleksić, Antonović, Bakrač, Bartulac, Belobrk, Benčić, Bićan itd. Npr. prezime Baričević Pavičić u Liču registrira već 1627, a u Burića se to prezime prvi put javlja 1771. u Mrkoplju. Da su se Blaževići doselili već 1627. u Lič, to, osim Pavičića (op. cit., str. 160, 238), utvrđuje i Rikard Pavelić¹⁰. Očito se radi o slučajnosti kad se Krešo Brbot navodi pod prezimenom Brot. Burić ne spominje ni jednog Budiselića u Sungeru što se protivi Pavičićevu (op. cit., str. 238) navodu. Na 76. str. Burić registrira prezime Barilović, a prvi njegov nositelj je Vid Barilović, i to prema - kako Burić kaže - istraživanjima A. Račkoga. Međutim, Rački¹¹ ne spominje Vida Barilovića među doseljenicima u Lič 1605. nego spominje Vugina Barilovića, dok R. Pavelić (op. cit., str. 44) spominje Vugina Barulovića i Pavičić (op. cit., str. 158) Vugina Burulovića.¹² Taj posljednji primjer ilustrativan je barem za tvrdnju kako je čitanje starih dokumenata težak posao. Sudeći prema literaturi, i Butoracâ je početkom 17. stoljeća bilo u Gorskom kotaru, a 1627. javljaju se npr. i Deranje i Pilipovići. Potkraj 18. st. u Čabru se npr. spominje prezime Hosar¹³, a iz 1605. Burić navodi između ostalih prezimena Kerajac, Krnčević i Krnjević. Radi se međutim o jednom čovjeku kojeg A. Rački (op. cit., str. 18) registrira kao Ivana Kerajca (Krnjčevića?), R. Pavelić (op. cit., str. 44) kao Ivana Kernjca, S. Pavičić (op. cit., str. 158) kao Ivana Krnjca, dok A. Sekulić (op. cit., str. 27) navodi, poput Pavičića, prezime Krnjac. Prema Buriću, prvi Kezele pojavljuje se u Delnicama 1734. godine, a to je - prema Strohalovu¹⁴ navođenju - bilo već 1723. Prvo javljanje prezimena Klepac u Burića je 1712, međutim, nailazimo i na spomen toga prezimena već 1635.¹⁵ Posao koji je Burić

obavio takav je da se dopune uvijek mogu pronalaziti, a mi napominjemo dalje da se prezime Malnar, i danas nazočno u Brodu na Kupi, javlja u tom mjestu, čini se prema istraživanjima E. Laszowskog, već u 18. stoljeću.¹⁶ Onima koji znaju da se Ambrož Merle spominje u Gerovu već 1570. godine bit će neobično kad pod prezimenom Merle ne nađu toga podatka. Međutim, taj je Merle svrstan pod prezime Mrle. Očito je, kako vidimo, da je izvođenje prezimena iz raznih grafija osjetljiv posao, što pokazuje i primjer u kojem je prezime Mišćević izvedeno iz zapisa Georgius Mikchouechich. U odnosu na izdanje iz 1979. podaci o prezimenu Ožura znatno su upotpunjeni, ali ipak nisu uneseni podaci o tom prezimenu iz 1635. godine.¹⁷ Očita je zabuna navod o javljanju prezimena Pelegrinić 1790; naime, i po Laszowskom¹⁸ i po Malu¹⁹ radi se o godini 1590. Prema Burićevim istraživanjima, prezime Puž javlja se u Ravnoj Gori 1771, no u Nikole Majnarića²⁰ čitamo da se ono javlja već 1743. Da podaci ove vrste ne bi suviše opteretili članak spominjem još samo da se u Delnicama prezime Žauhar (u obliku Zalhar) javlja već 1728.²¹ Dodajem da se u rječniku prezimena u zgradama pojavljuju, iako posve rijetko, bilješke o kojem pitanju, inače vrlo zanimljive i korisne.

Poglavlje o demografskim podacima vrlo dobro pristaje knjizi koje se autor ne zadovoljava samo obradom antroponimijske problematike, nego unosi mnogo činjenica što nisu najuže povezane s temom, tako da se stječe dojam kako se radi o knjizi što sadrži opća znanja o stanovitu području. U tu sliku uklapaju se i podaci o broju nepismenih u goranskim mjestima.

Pri kraju knjige navedena su razna tumačenja. U okviru tumačenja i poistovjećivanja nekadašnjih gorskokotarskih naselja s današnjima nisu svi nazivi objašnjeni, a ja ću iznijeti poneku primjedbu vjerujući da će one biti autoru dobrodošle pri eventualnom pripremanju novog izdanja knjige.²² Kočevje primjerice nije "zapadni dio sela Raskrižje Tihovo" nego je to neslužbeni naziv naselja Raskrižje Tihovo. Uz naziv Noiogeh kaže se da je "neutvrđeno naselje brodsko-završkog kraja", čemu možemo dodati da Rudolf Horvat²³ piše o Nojogecu. Burić u oba izdanja knjige piše Šanj, Donji Šanj, Gornji Šanj, međutim, radi se o dva naselja s nazivima Donji Šajn i Gornji Šajn.

Poglavlje "Izvori" najbolje ilustrira koliko je puno rada i nesebičnog odricanja trebalo uložiti u to djelo. Što Burić nije uspio doći do svih sačuvanih rukopisnih i tiskanih izvora dobrim će dijelom biti posljedica nedovoljno povoljnih okolnosti u kojima je pripremao svoje djelo. U popisu tiskanih izvora, u popisu literature i drugdje autor uglavnom redovito postupa tako da za knjige ne navodi izdavače, a za članke u periodici ne navodi u kojim su časopisima objavljeni. To ponekad i dobro obaviještene dovodi u nedoumicu, posebno u slučajevima kad ni naslovi nisu navedeni precizno.²⁴

U "Literaturi" naveden je lijep broj knjiga i članaka kojima se autor u radu služio. I u pogledu literature može se zaključiti da dopunski podaci mogu proučavateljima goranske povijesti i antroponimije samo pomoći. Zato uz cio niz Strohalovih neiskorištenih radova spominjem u ovoj prilici još samo dva priloga iz zbornika referata Četrta jugoslovanska onomastična konferenca²⁵: Viđa Barac-Grum - Vesna Zečević, "Tvorba prezimena u Gorskom kotaru", str. 217-224; Josip Lisac, "Imenski sustav u službenoj i neslužbenoj uporabi u Gorskom kotaru (Imena, prezimena i nadimci u Gornjim Turnima u 20. stoljeću)", str. 331-340.

Veća tehnička dotjeranost, koja bi se odnosila na pažljivije lektoriranje teksta, navođenje bilježaka uvijek na pravom mjestu i precizno označavanje citata, svakako bi doprinijela lakšem čitanju.

U prirodi je stvari da se pozitivnosti nekog djela izreku ukratko, dok primjedbe, ispravke i dopune valja iznositi manje-više potanko, pa je to i uzrokom činjenici što primjedbe nez slušteno zauzimaju veći dio prikaza. No bilo mi je samo do toga da i u ovoj prilici dadem doprinos poznavanju goranske antroponimije i da eventualno novo izdanje bude još bolje od dosadašnjih. To su dakle nastojanja kojima je izvanredno mnogo dao upravo Antun Burić, koji je svojom samozatajnom upornosti te ljubavlju i prema znanosti i prema zavičajnom Gorskom kotaru i uzor i poticaj.

Dodajem na kraju da građa Burićeve knjige daje velike mogućnosti za daljnju obradbu.

B I L J E Š K E

- 1 Svoje mišljenje o toj knjizi i u povodu nje iznio sam u tekstu "Goranska prezimena kroz povijest" (Istra, 17/1979, br.8-9, str.97-102).
- 2 Naslove poglavlja ispisao sam iz "Sadržaja" na kraju knjige; najvažnije (treće) poglavlje na odgovarajućem mjestu nema naslova, dok su prvo i četvrto poglavlje unutar samog teksta naslovljeni nešto drugačije nego u "Sadržaju".
- 3 "Uskočke seobe i slovenske pokrajine", Naselja i poreklo stanovništva, knj.18, Srpska kraljevska akademija, Srpski etnografski zbornik, knj.30, Ljubljana 1924, str.182.
- 4 "Govori i nazivlje", Gorski kotar, Fond knjige "Gorski kotar", Delnice 1981, str.424. U raspravi "Gorskokotarska kajkavština u našem dijalekatskom mozaiku" (Kajkavski zbornik. Dani kajkavske riječi, Narodno sveučilište "Ivan Goran Kovačić" Zlatar, Zlatar, 1974, str.30) B.Finka također spominje osam tipova, ali osmi (uz lukovdolski, ravnogorski, delnički, brodskokopski, gerovsko-čabarski, lokvarsko-fužinarski i prezidanski) nije bosiljevski nego skradski. Usput napominjem da je na karti uz članak "Govori i nazivlje" (op.cit., str.418) Bosiljevo označeno kao govor s čakavskom osnovom, dok ga Strohal (Nešto o historiji hrvatskoga jezika i njegovih narječja, Zagreb 1932, str.19; "Narječja u današnjoj modruško-riječkoj županiji", Nastavni vjesnik, 13/1904-1905, str.267), smatrajući da je u predmigracijsko doba Bosiljevo bilo čakavsko, naziva čakavsko-kajkavskim.
- 5 Na 10. str. Burić daje i pregled stanovništva Gorskog kotara prema posljednjem popisu. - Korisna je usporedba dijalekatskog stanja kako ga prikazuje Burić sa stanjem zabilježenim u većem broju Strohalovih priloga.
- 6 Tekst A.Račkoga potakao me je 1981. da potražim kodeks riječkog kancelara i notara Antuna de Renno. U članku "Oko problema prvog spomena naziva Delnica" (Istra, 20/1982, br.3-4, str. 147-150) naveo sam i latinskim jezikom pisan ugovor u kojem se spominju Delnice i prijevod, međutim očito je taj članak

promakao autorovoj pažnji. Na značenje spomenutog kodeksa upozorio sam i u članku "Gorski kotar u svjetlu najnovijih istraživanja" (Dometi, 15/1982, br.8-9, str.127, 131), a usmene informacije dao sam većem broju Gorana zainteresiranih za ta pitanja.

- 7 Emil Laszowski, Izbor isprava velikih feuda Zrinskih i Frankopana, JAZU, Zagreb 1951, str.101.
- 8 U citiranom primjeru neprecizno je usporedno navođenje "transkripcija (grafija)". Na str.23 govori se o prijevodu s glagoljskog originala a radi se o transliteraciji itd.
- 9 Zbornik za narodni život i običaje, knj.41, Zagreb 1962.
- 10 Bunjevci, osobna naklada, Zagreb 1973, str.48.
- 11 Op.cit., str.17-18.
- 12 U raspravi "Prilozi za povijest naselja i župe Lič" (Croatica Christiana Periodica, 5/1981, br.8, str.27) Ante Sekulić se u navođenju prezimena pretežno oslanja na Andriju Račkoga, a u ovom slučaju spominje prezime Burulović.
- 13 E.Laszowski, Gorski kotar i Vinodol, MH, Zagreb 1923, str.42.
- 14 Hrvatske narodne pripovijetke. Knj.II. Narodne pripovijetke iz grada Karlovca, sela Lokava, Delnica i trgovišta Vrbovskog, Karlovac 1901, str.226.
- 15 R.Strohal, "Nešto o povijesti hrvatskoga jezika u čabarskom kotaru", Nastavni vjesnik, 39/1930-1931, str.79.
- 16 E.Laszowski, Gorski kotar i Vinodol, op.cit., str.39.
- 17 R.Strohal, "Nešto o povijesti hrvatskog jezika u čabarskom kotaru", op.cit., str.79. - U dokumentu napisanom u Gerovu 1635. osim Jurja Ožure (u Strohalu: Ozura) navode se, uz već spomenutog Klepca, još prezimena Štimac, Marković itd. Taj Strohalov prilog u cjelini je dobro iskoristiv u dopuni Burićeva prezimenara.
- 18 E.Laszowski, Gorski kotar i Vinodol, op.cit., str.30.
- 19 J.Mal, op.cit., str.56.

20. "Jedno rovtarsko narječje u Gorskome kotaru", Južnoslovenski filolog, 17/1938-1939, str.146.
- 21 R.Strohal, Hrvatske narodne pripovijetke, op.cit., str.227.
- 22 Eventualno novo izdanje najavljuje se na str.46.
- 23 "Zapljena Zrinjskih imanja", Hrvatsko kolo, 4/1908, str.184-235.
- 24 Takav je slučaj s dvama člancima Ivana Ercega na str.400.
- 25 Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1981.